

3. ÜNİTE

Edip ya hu

ADAP VE NEZAKET

Kavramlar

Adap, nezaket, selam

Ünitemize Hazırlanalım

1. "Bir nezaket kuralı söyler misiniz?" sorusunu çevrenizden beş kişiye sorup aldığınız cevapları not ediniz.
2. Arkadaşlarınızla selamlaşırken hangi ifadeleri kullanıyorsunuz? Sınıfta paylaşınız.
3. Evinizde ailenizle birlikte yemek yerken sofrada nelere dikkat edersiniz? Not ediniz.
4. Lokman (a.s.) suresinin 18. ayetini mealini <https://kuran.diyamet.gov.tr/>'den bulup not ediniz.

1. Nezaket Kuralları

Toplum içinde insanlar ne gibi kurallara dikkat ederler?

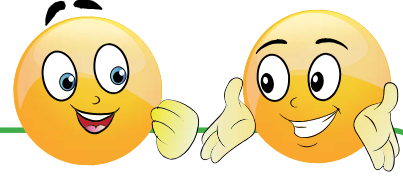
Yüce Allah (c.c.) insanı en güzel biçimde yaratmış ve ona pek çok nimet vermiştir. Yeryüzünde bulunan her şeyi insan için yaratmış ve onun kullanımına sunmuştur. Müslümanlar Allah'ın kendilerine verdiği sayısız nimetler için şükrederler ve bunları kendilerine lütfeden yüce Allah'ı hiç unutmazlar. Allah'a olan derin sevgi ve saygılarını her zaman korumaya çalışırlar. Yüce Allah'ın istediği namaz, oruç gibi kulluk görevlerini yerine getirirler. Toplumda adap kuralları denen örf, âdet ve kural hâlini almış iyi tutum ve davranış kurallarına da uyarlar.

Adap kelimesi edep kelimesinin çoğuludur. Edep iyi ahlak, güzel terbiye, eğitim demektir. İnsan ilişkilerini düzenleyen ve kolaylaştıran yazılı olmayan toplumsal kurallara **adap kuralları** denir. İnsanın çevresindekilere karşı gösterdiği kibar, görgülü davranışlara **nezaket** denir. Nezaket sayesinde insanlar birbirleriyle çok daha iyi geçinirler. Nezaket gösteren insanlar toplumda "beyefendi" ve "hanımefendi" olarak tanınırlar.

Ailede, okulda, sokakta, yolculukta ve birçok sosyal ortamda uyulması gereken nezaket kuralları vardır. Biriyle karşılaşınca selamlaşmak, hasta ziyaretini kısa tutmak, güler yüzlü olmak, yapılan bir iyiliğe karşı teşekkür etmek nezaket kurallarından bazılarıdır. İnsanlar bu kurallara uyarak çevresiyle uyum içinde yaşama imkânı bulurlar.

Nezaket kurallarına uymak başkalarının hakkına saygı göstermektir. İnsanları kıran davranışlardan uzak durmak, ölçülü bir ses tonuyla konuşmak, çevreyi rahatsız edecek şekilde gürültü

KONUŞALIM

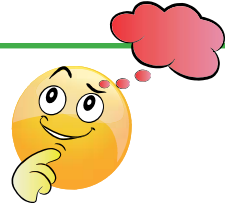

"Müminin mümin üzerinde altı hakkı vardır. Hastalandığında onu ziyaret eder, öldüğünde cenazesinde bulunur, kendisini davet ettiğinde icabet eder, onunla karşılaştığında selam verir, aksırdığında ona hayır duada bulunur, yanında ve gıyabında onun için samimi davranır."

(Tirmizî, Edeb, 1.)

Yukarıdaki hadiste hangi nezaket kurallarından bahsedilmiştir? Arkadaşlarınızla konuşunuz.

YORUMLAYALIM

"Sizden biriniz üç kere izin istediği zaman kendisine izin verilmezse hemen geri dönsün."

(Buhârî, İsti'zân, 13.)

Yukarıdaki hadisi kişisel mahremiyetin önemi açısından yorumlayınız.

3. Ünite

yapmamak, insanları sevmenin ve onların haklarına duyulan saygının sonucudur.

Nezaket kurallarından biri de kişisel mahremiyete özen göstermektir. Mahremiyet, kişinin özel yaşamının gizliliğidir. Bir insanın özel hayatını araştırmak, kişisel bir bilgisini başkalarıyla paylaşmak doğru bir davranış değildir. Mahremiyete karşı duyarlı olmak bir nezaket kuralıdır. Örneğin arkadaşımızın bir eşyasını izin alarak kullanmak, bize söylenen bir sırrı korumak, sosyal medyada bir fotoğraf paylaşmadan önce o fotoğ-

Misafir ağırlamak nezaket göstergesidir.

rafta yer alan kişilerden izin istemek kişisel mahremiyetin bir gereğidir. Müslümanlar insanların kişisel mahremiyetlerine saygı duyarlar. Başkalarının özel hayatlarını araştırmazlar. İnsanların mahremiyet alanıyla ilgili dedikodulardan uzak dururlar. Yüce Allah (c.c.) **“Birbirinizin kusurlarını ve mahremiyetlerini araştırmayın. Biriniz diğerinizi arkasından çekiştirmesin. Herhangi biriniz ölü kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz! Allah’a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah tövbeyi çok kabul edendir, çok merhamet edendir.”**¹ buyurarak Müslümanları uymaktadır.

Nezaket kuralları insana nerede, nasıl davranılması gerektiğini öğretir. Bireyle-re toplumsal kurallar konusunda rehberlik eder. Güzel ahlaklı olmak isteyen bir kimse adap ve nezaket kurallarına uymalıdır. İslam dininde güzel ahlak çok önemlidir. Hz. Muhammed (s.a.v.) *“Müminlerin iman bakımından en mükemmeli, ahlak bakımından en güzel olanıdır.”*² buyurarak güzel ahlakın önemini vurgulamıştır. Bu yönüyle İslam dininde nezaket kurallarına uygun davranmak, insanın ahlaki tutumuna katkısı bakımından da önemlidir.

Nezaket kuralları temelde sevgi ve saygıya dayanır. Büyüklere, öğretmenlere saygı göstermek, sözlerini tutmak ve onları incitmemek toplumumuzda çok önemlidir. Bulduğumuz ortamları temiz ve düzenli kullanmak, ortak kullanılan eşyalara zarar vermemek, arkadaşlarımızı incitecek söz ve davranışlardan kaçınmak, selamlaşmak, izin alarak konuşmak yaşadığımız ortamı güzelleştiren nezaket ku-

1. Hucurat suresi 12. ayet.

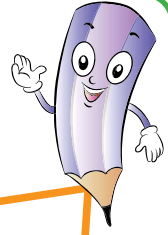
2. Ebû Dâvûd, Sünnet, 15.

rallarıdır. Adap ve nezaket kurallarına dikkat edildiğinde herkes kendini değerli hiseder. Başkalarına sevgi ve saygı duyar. Toplumsal birlik ve bütünlük pekişir. Birbirini seven ve saygı duyan, iyilikte yardımlaşır kötülükten uzak duran bireylerden oluşan toplumları Yüce Allah da sever. Böyle bir toplum tüm insanlığa örnek olur. Bir ayette Yüce Allah **“Siz, insanların iyiliği için ortaya çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz; iyiliği emreder, kötülükten alıkoyar ve Allah’a inanırsınız...”**³ buyurarak Müslümanların diğer insanlar için güzel örnek olma sorumluluğuna dikkat çekmektedir.

YAZALIM

Aşağıdaki alanlarda uymamız gereken nezaket kuralları nelerdir? Yazınız.

EVDE

OKULDA

SOKAKTA

ZİYARETTE

TOPLU TAŞIMADA

SOSYAL MEDYADA

3. Âl-i İmrân suresi, 110. ayet.

2. Selamlaşma Adabı

Birbirimize niçin selam veririz?

İslam dini toplumsal dayanışmaya, birlik ve beraberliğe büyük önem vermiştir. Kur'an-ı Kerim'de Yüce Allah **"Hep birlikte Allah'ın ipine sımsıkı yapışın; bölünüp parçalanmayın. Allah'ın size olan nimetini hatırlayınız. Hani siz birbirine düşman idiniz de Allah gönüllerinizi birleştirdi ve O'nun nimeti sayesinde kardeş oldunuz."**⁴ buyurarak birlik ve beraberliğin önemini bildirmektedir. Allah (c.c.) zekât ve sadaka gibi ibadetlerle toplumsal dayanışmanın güçlenmesini isterken, selamlaşma sayesinde de insan ilişkilerinde sevgi ve güveni hâkim kılmayı istemektedir.

Selam; barış, esenlik, güven, kurtuluş gibi anlamlara gelir. **Selamlaşma** ise insanların birbirlerine söz veya işaretle esenlik dilemeleridir. Biriyle karşılaştığımızda iletişim kurmanın ilk yolu selamlaşmaktır. Selamlaşırken sağlık, afiyet, esenlik dilemiş oluruz. Selam vererek karşımızdaki insana değer verdiğimizi ve ona karşı iyi niyetli olduğumuzu göstermiş oluruz.

Selamlaşmak hem bir nezaket kuralı hem de İslam dinine göre toplumda yaygınlaştırılması istenen bir davranıştır. Kur'an-ı Kerim'de **"Size bir selâm verildiği zaman, ondan daha güzeliyle veya aynı selâmla karşılık verin. Şüphesiz Allah, her şeyin hesabını gereği gibi yapandır."**⁵ buyrulurken selamlaşmanın önemi vurgulanmakta ve selamlaşma adabı öğretilmektedir. **Selamlaşma adabı** dendiğinde selamlaşmanın nasıl yapılması gerektiğini açıklayan kurallar akla gelir.

4. Âl-i İmrân suresi 103. ayet.

5. Nisa suresi, 86. ayet.

YAZALIM

Aşağıda boş bırakılan yerlere selam verme ifadelerini yazınız.

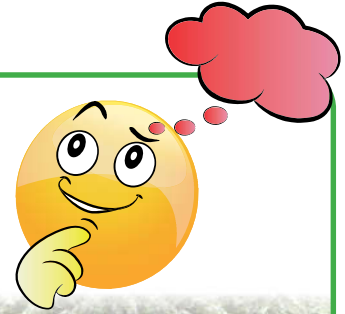

Toplumumuzda merhaba, günaydın, hayırlı günler, iyi çalışmalar, Allah'a emanet olun gibi selamlaşma ifadeleri kullanılmaktadır. Ancak ülkemizde insanlar genellikle "selamün aleyküm" diyerek selamlaşırlar. Selam verilen kişi de "aleyküm selam" diyerek selama karşılık verir. Küçük olan büyük olana, bir araç üzerinde giden yürüyene, yürüyen veya ayakta olan oturana, sayı bakımından az olan top-

YORUMLAYALIM

"İnsanların Yüce Allah katında en hayırlısı, önce selam verenlerdir."
(Ebû Dâvûd, Edeb, 132-133.)

Yukarıdaki hadisi selamlaşmanın önemi açısından yorumlayınız.

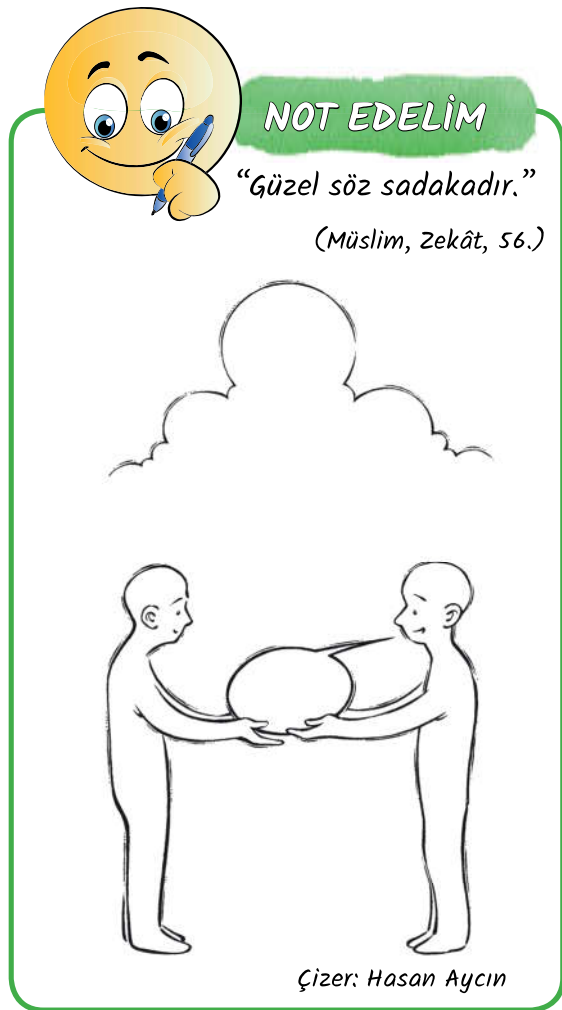

luluk çok olana selam verir.⁶ Eve girerken ve bir topluluktan ayrılırken selam vermeye özen göstermeliyiz.⁷ Bir yere girerken, geldiğimizi hissettirecek şekilde orada bulunanlara selam vermeliyiz. Bu şekilde davranarak, selam verdiğimiz kimseleri önemseydiğimizi ve onlara değer verdiğimizi göstermiş oluruz.

Selam, insanlar arasındaki sevgi, güven ve muhabbetin artmasını sağlar. Hz. Muhammed (s.a.v.) "...Size, yaptığınız takdirde birbirinizi seveceğiniz bir iş göstereyim mi? Aranızda selamı yayın⁸ buyurarak, selamlaşmanın insanlar arasındaki sevgi ve muhabbete katkı sağladığını belirtmiştir. Selamlaşmanın toplumda sevgi, saygı, birlik ve beraberlik gibi duyguları geliştirdiğinin farkında olmalıyız. Hem dinî hem de insani bir görev olarak selamlaşmaya özen göstermeliyiz.

3. İletişim ve Konuşma Adabı

"Ağızdan çıkanı kulağı duymamak" deyiminden ne anlıyorsunuz?

İnsanlar arasındaki iletişimi sağlayan en temel yol konuşmadır. Konuşma insanların duygu ve düşüncelerini aktarmalarını, sevinç ve üzüntülerini paylaşmalarını sağlar. Konuşmak ve iletişim kurmak aynı zamanda bir ihtiyaçtır. Ailemizle, arkadaşlarımızla, öğretmenlerimizle, akrabalarımızla ya da çevremizdeki insanlarla konuşmak isteriz. Konuşurken kullandığımız ifadeleri, ses tonumuzu, hareketlerimizi doğru seçersek kendimizi daha iyi anlayabiliriz. İnsanları kırmadan, onlara değer verdiğimizi hissettirerek konuştuğumuzda onlar üzerinde daha çok etkili oluruz. Bu nedenle çevremizle iletişimimizde konuşma üslubumuza ve konuşma adabına uygun davranmamız gerekir.

Konuşma adabına uygun davranmanın ilk şartı doğru sözlü olmaktır. Konuşmalarımızda yalandan uzak durmalı, dürüstlükten vazgeçmemeliyiz. Hz. Muhammed (s.a.v.) Müslümanı, "Dilinden ve elinden

6. bk. Buhârî, İstî'zân, 4.; Müslim, Selâm, 1.

7. bk. Nur suresi, 61. ayet.; Ebû Dâvûd, Edeb, 138-139; Tirmizî, İstî'zân, 15.

8. Müslim, İmân, 93.

diğer Müslümanların güvende olduğu kimsedir.”⁹ şeklinde tanımlayarak doğru sözlü ve güvenilir olmanın önemine işaret etmiştir. Bizler de konuşurken kırıcı ve incitici tarzda konuşmamalı¹⁰, kötü sözden ve kötü ifadelerden uzak durmalıyız.¹¹ Konuşurken ifadelerimizi karşımızdaki kişinin anlayacağı şekilde seçmeliyiz. Bu şekilde konuşmak yanlış anlaşılmayı önler. Hz. Aişe (r.a.), Hz. Muhammed’in (s.a.v.) herkesin anlayabileceği şekilde açık konuştuğunu söylemiştir.¹² Konuşurken sözü fazla uzatmamak ayrıca anlaşılmayacak kadar da kısa tutmamak gerekir.¹³ Böylece karşımızdaki kişilerin sıkılmadan bizi dinlemelerini sağlamış oluruz.

Toplum içinde gizli konuşmalar yapmak nezaket kurallarına uygun değildir. Hz. Muhammed (s.a.v.) “Eğer bir yerde üç kişi iseniz, kalabalığa karışmadıkça ikiniz ötekini bırakarak gizli bir şey konuşmasın. Çünkü bu, onu üzer.”¹⁴ buyurarak bu konuda Müslümanları uarmıştır.

YAZALIM

Sosyal medyada iletişim kurarken dikkat etmemiz gereken kuralları yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

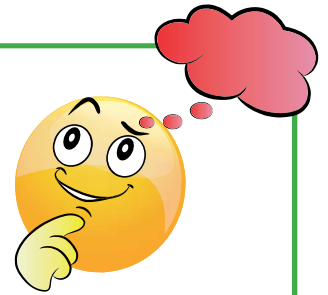
.....

.....

YORUMLAYALIM

“Doğruluk göster, yalanla uyuşma. Abartarak konuşma, doğruyu söylemekten geri durma. Kendine uygun görmediğini başkalarına da uygun görme.”

(Hacı Bektaş Velî, Kitabü'l-Fevaid, s. 29.)

Hacı Bektaş Velî'nin bu sözünü konuşma adabı açısından yorumlayınız.

9. Müslim, İman, 65.; Buhârî, İmân, 4.

10. bk. Tirmizî, Şemâil, 97.

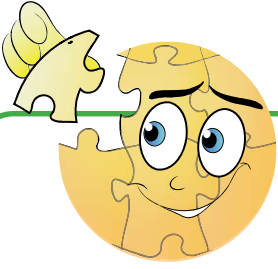
11. bk. Buhârî, Edeb, 38.

12. bk. Ebû Dâvûd, Edeb, 18.

13. bk. Nesâî, Cum'a, 35.; İbn Mâce, İkâmet, 85.

14. Müslim, Selâm, 26, 27, 28.; İbn Mâce, Edeb, 50.

TAMAMLAYALIM

Aşağıdaki şemayı konuşma adabına uygun davranış örnekleri ile tamamlayınız.

Anlaşılır bir şekilde konuşmak

Konuşma adabına uygun bir davranıştır.

Günümüzde internet ve sosyal medya, insanlar arası iletişimde oldukça önem kazanmıştır. Bu iletişim kanalları hem uzaktaki kişilerle iletişim kurmayı hem de çok geniş kitlelere ulaşmayı sağlamaktadır. Sosyal medya sayesinde iletmek istediğimiz bir mesajı ya da paylaşmak istediğimiz bir bilgiyi kolaylıkla insanlara ulaştırabiliriz. Ancak internet ve sosyal medyanın bize sağladığı imkânları adab kurallarına uygun bir şekilde kullanmamız gerektiğini de unutmamalıyız.

Sosyal medyada paylaştığımız bilgilerin mahremiyeti zedeleyecek nitelikte olmamasına dikkat etmeliyiz. Kullandığımız ifadeleri doğru seçmeli, dil kurallarına uygun şekilde yazmalıyız. Aynı zamanda paylaştığımız bilgilerin doğruluğundan emin olmalıyız. Yalandan, kötü söz ve iftiradan sakınmalıyız. İnsanları incitecek davranışlardan uzak durmalıyız. Günlük hayatta uygun olmayan davranışlardan sosyal medyayı kullanırken de kaçınmalıyız. Sosyal medyada geçirdiğimiz zamanın aşırıya kaçmamasına da dikkat etmeliyiz. Allah'ın (c.c.) her zaman ve her yerde bizi gördüğünü hiçbir zaman unutmamalıyız.

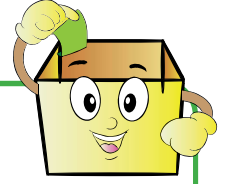

4. Sofra Adabı

Ailenizle birlikte yemek yerken nelere dikkat edersiniz?

Yeme içme bütün canlıların temel ihtiyaçlarındandır. Yüce Allah her canlıya hayatını sürdürebilmesi için çeşitli rızıklar vermiştir. İnsan da hayatını sürdürebilmek için beslenmek zorundadır. Ancak insan bu ihtiyacını giderirken bazı kurallara uymalıdır. Aksi takdirde hem kendisi hem de çevresi için olumsuz sonuçlarla karşılaşır. Bu nedenle Yüce Allah Müslümanlar için yeme içmeyle ilgili bazı kurallar koymuş ve bazı nezaket kurallarını da Hz. Muhammed (s.a.v.) aracılığıyla öğretmiştir. Allah (c.c.), Kur'an-ı Kerim'de, **"Artık Allah'ın size helâl ve temiz olarak verdiği rızıklardan yiyin. Eğer yalnız O'na ibadet ediyorsanız, Allah'ın nimetine şükredin."**¹⁵ buyurarak Müslümanların helal ve temiz olan rızıklardan yemelerini ve verdiği nimetlerden dolayı kendisine şükretmelerini istemektedir. İnsan sağlığına zarar veren yiyecek ve içecekler, İslam dinine göre helal değildir. Bu nedenle Müslümanlar Allah'ın haram kıldığı yiyecek ve içeceklerden uzak dururlar. Hak etmeden, alın teri dökmeden para kazanmayı asla düşünmezler. Emek harcamadan ya da başkasının hakkını yiyerek elde edilen kazancı da haram kabul ederler. Emek vererek elde ettikleri helal kazancın ve helal lokmanın gerçek zenginlik olduğunu bilirler ve bunu veren Allah'a (c.c.) şükrederler.

BİLGİ KUTUSU

Rızık: İnsan ve diğer canlıların beslenip yaşayabilmeleri için yedikleri ve içtikleri her şeydir.

Bereket: Bolluk, Allah'ın (c.c.) her şeyi karşılıksız vermesidir.

DEĞERLENDİRELİM

Ebû Hüreyre (r.a.) şöyle demiştir:

"Hz. Peygamber hiçbir yemeğe kusur bulmazdı. Canı çekerse yer, hoşlanmazsa yemezdi."

(Buhârî, Et'ime, 21; Müslim, Eşribe, 188.)

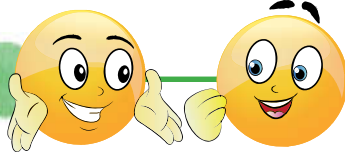
Hz. Muhammed'in (s.a.v.) bu davranışını uygulayıp uygulamadığınızı değerlendiriniz.

Yemek yerken uyulması gereken nezaket kurallarına sofrada adabı denir. Sofra adabına uygun bir şekilde hareket etmek Allah'ın (c.c.) verdiği nimetlere değer vermek ve O'na şükretmek demektir. Bu kurallara uymak hem sağlık açısından hem de nezaket kuralları açısından önemlidir. Bunlardan ilki yemekten önce ve sonra elleri yıkamaktır. Sağlık açısından bu davranışı Hz. Muhammed de (s.a.v.) tavsiye etmiştir. O, yemekten önce ve sonra ellerin yıkanmasının yemeğin bereketi olduğunu belirtmiştir.¹⁶

15. Nahl suresi, 114. ayet.

16. bk. Ebû Dâvûd, Et'ime, 11.; Tirmizî, Et'ime, 39.

KONUŞALIM

Aşağıda şifreli olarak verilen sofrada uygun davranışı bulup bu davranışın önemini arkadaşlarınızla konuşunuz.

1 Y	2	3	2	4	5 T	2	6 N
7 Ö	6	8 C	2				
9 V	2						
10 S	11 O	6	12 R	13			
2	13 L	13	2	12	14 İ		
15 Y	I	4	13 A	3 M	13	4 K	
16 G	2	12	2 E	4	14	12	

Müslümanlar sahip oldukları her şeyin Allah'ın (c.c.) lütfu olduğuna inanırlar. Verdiği nimetlerden dolayı Allah'a (c.c.) şükretmek için yemeğe besmele çekerek başlarlar. Hz. Muhammed de (s.a.v.) yemeğe besmeleyle başlanması gerektiğini Müslümanlara öğretmiştir.¹⁷ O, bir gün henüz küçük bir çocuk olan Enes b. Mâlik'i özensiz bir şekilde yemek yerken görünce ona şefkatle, "Evladım! Besmele çek, sağ elinle ve önünden ye."¹⁸ uyarısında bulunmuştu. Yemeği şapırdatmadan yemek, ağızımızda yemek varken konuşmamak da sofrada adabındandır.

Sofra adabında uyulması gereken bir diğer konu da ölçülü olmaktır. Temel ihtiyaçlarımızdan biri olan beslenmeyi doğru bir şekilde yapmazsak sağlığımıza zarar verebiliriz. Yemek konusunda temizlik kurallarına uyarak, ölçülü olup her türlü aşırıktan kaçınarak sağlıklı beslenmiş oluruz. Gereğinden fazla yemek insan sağlığına zararlıdır. Bu konuda Hz. Muhammed (s.a.v.), midenin üçte birini yemeğe, üçte birini içeceğe ayırıp üçte birini de boş bırakmak gerektiğini belirtmiştir.¹⁹ Ayrıca sofranın sade ve gösterişten uzak olması da önemlidir. Bu şekilde hazırlanan

17. bk. Tirmizî, Et'ime, 47.; Ebû Dâvûd, Et'ime, 15.

18. bk. Müslim, Eşribe, 108

19. bk. Tirmizî, Zühd, 47.

bir sofraya israfı önler. Bu konuda Kur'an-ı Kerim'de "...Yiyin için fakat israf etmeyin..."²⁰ ayetiyle insanlar uyarılmıştır.

Hız Peygamber "Kulun, yemeğini yedikten sonra veya içeceği şeyi içtikten sonra şükretmesi, Allah'ın hoşuna gider."²¹ buyurarak yemekten sonra verdiği nimetler için Allah'a (c.c.) şükretmeyi Müslümanlara tavsiye etmiştir.

Hız Peygamber yemekten sonra Allah'a (c.c.) şükretmek için şöyle dua ederdi:

"Elhamdülillahillezi et'amenâ ve sekânâ ve cealenâ min'el müslimîn." (Bizi yediren, bizi içiren ve bizi Müslüman kılan Allah'a hamdolsun.)²² Müslümanlar da yemekten sonra Allah'a (c.c.) şükrederek hem kulluk görevlerini yerine getirir hem de sofraya adabına uygun davranırlar.

20. A'raf suresi, 31. ayet.

21. Müslim, Zikir, 89.

22. Tirmizî, Deavât, 55.

5. Hz. Lokman'dan (a.s.) Öğütler

Büyüklerinize size ne tür öğütler verir?

Kur'an-ı Kerim'de geçmişte yaşamış toplumlar, kişiler ve peygamberlerle ilgili bilgiler verilir. Geçmiş dönemlerde yaşanmış önemli olaylar, peygamberlerin hayatlarından kesitler anlatılır. Bu hayat hikâyelerine kissa adı verilir.²³ Kissalar Müslümanların ders çıkarmaları için Kur'an'da yer almaktadır. İnsanlara örnek olması ve onlara doğru yolu göstermesi amacıyla Kur'an-ı Kerim'de anlatılan kişilerden birisi de Hz. Lokman'dır (a.s.).

Hz. Lokman'ın (a.s.) adı Kur'an-ı Kerim'in bir suresine verilmiştir. Kur'an-ı Kerim'de Hz. Lokman (a.s.) kendisine hikmet verilen salih bir kişi olarak tanıtılır. Hikmet, yerinde, uygunluk, insanın Allah'ı gereği gibi bilmesi, iyiyi ve kötüyü birbirinden ayırarak yanlış davranışlardan uzak durması anlamlarına gelir.²⁴ Kur'an-ı Kerim'de **"Allah, hikmeti dilediğine verir. Kime hikmet verilmişse, şüphesiz ona çokça hayır verilmiş demektir. Bunu ancak akıl sahipleri anlar."**²⁵ buyrulur hikmetin önemine dikkat çekilmektedir. Lokman suresi 13. ayette hikmetin en önemli sonuçlarından birinin Allah'a şükretmek olduğu **"Andolsun, biz Lokman'a "Allah'a şükret" diye hikmet verdik. Kim şükrederse ancak kendisi için şükretmiş olur. Kim de nankörlük ederse, bilsin ki Allah her bakımdan sınırsız zengindir, övülmeye lâyıktır."**²⁶ ayetiyle ifade edilmektedir. İbadetler Allah'a (c.c.) şükürün yollarıdır. Müslümanlar bu nedenle Yüce Allah'a daima şükrederler.

Hz Lokman (a.s.) **"...Yavrum! Allah'a ortak koşma! Çünkü ortak koşmak elbette büyük bir zulümdür."**²⁷ diyerek oğlunu şirkten uzak durması için uyarmaktadır. Şirk koşmak Allah'tan (c.c.) başka ilahlar olduğuna inanmaktır. Şirk Allah'ın (c.c.) hiçbir şekilde affetmediği bir günahdır. Çünkü bütün varlıkları Allah (c.c.) yaratmıştır. İnsanı yoktan var eden, ona pek çok üstün özellikler veren, ihtiyacı olan her şeyi lütfeden Yüce Allah'tır. Bir kimsenin kendisine pek çok nimet verilmesine rağmen Allah'a şirk koşması büyük haksızlıktır. Müslümanlar söz ve davranışlarıyla her zaman bir olan Allah'a (c.c.) kulluk ederek şirkten uzak dururlar.

Hz Lokman'ın (a.s.) öğütlerinden ikincisi ana baba hakları konusundadır. Kur'an-ı Kerim'de **"Biz insana anne babasıyla ilgili öğütler verdik. Annesi, güçten kuvvetten düşerek onu karnında taşımıştır; çocuğun süttten kesilmesi iki yıl içinde olur. Bunun için (ey insan), hem bana hem anne babana minnet duymalısın; sonunda dönüş yalnız banadır. Eğer anne baban, hakkında bilgin olmayan bir şeyi bana**

23. bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 259.

24. bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 174.

25. Bakara suresi, 269. ayet.

26. Lokman suresi, 12. ayet.

27. Lokman suresi, 13. ayet.

ortak koşman için seni zorlarsa bu durumda onlara uyma ama yine de onlara dünyada iyi davran; yüzünü ve özünü bana çevirenlerin yolunu izle; dönüşünüz yalnız banadır, O zaman yapıp ettiklerinizin sonucunu size bildireceğim.”²⁸ buyru olarak ana baba haklarının önemine işaret edilmektedir. Yüce Allah annelerimizin hamileyken bizleri büyük zorluklarla taşıdığını, güçsüz düştüklerini, bizi büyütürken pek çok sıkıntıya katlandıklarını hatırlatmaktadır. Bu nedenle anne babaların evlatlarından sevgi ve saygı görme haklarının olduğunu vurgulamaktadır. Hz. Peygamber de “...Anne babası, yanında ihtiyarladığı halde, [rızarını alamayıp] Cenneti kazanamayanın burnu sürtsün.”²⁹ buyurarak Müslümanları bu konuda çok dikkatli olmaları için uyarılmaktadır.

LİSTELEYELİM

Aşağıda Hz. Lokman'ın (a.s.) oğluna verdiği öğütlerin yer aldığı ayetler verilmiştir. Bu ayetleri okuyup kendi hayatınızda dikkat etmeniz gereken hususları listeleyiniz.

“...‘Yavrum! Allah’a ortak koşma! Çünkü ortak koşmak elbette büyük bir zulümdür.” (Lokmân suresi, 13. ayet.)

İnsana da, anne babasına iyi davranmasını emrettik. Annesi, onu her gün biraz daha güçsüz düşerek karnında taşımıştır. Onun süttten kesilmesi de iki yıl içinde olur. (İşte onun için) insana şöyle emrettik: “Bana ve anne babana şükret. Dönüş banadır.” (Lokmân suresi, 14. ayet.)

“Eğer, hakkında hiçbir bilgi sahibi olmadığın bir şeyi bana ortak koşman için seninle uğraşırlarsa, onlara itaat etme. Fakat dünyada onlarla iyi geçin. Bana yönelenlerin yoluna uy. Sonra dönüşünüz ancak banadır. Ben de size yapmakta olduğunuz şeyleri haber vereceğim.” (Lokmân suresi, 15. ayet.)

“Yavrum! Şüphesiz yapılan iş bir hardal tanesi ağırlığında olsa ve bir kayanın içinde yahut göklerde ya da yerin içinde bile olsa, Allah onu çıkarır getirir. Çünkü Allah en gizli şeyleri bilendir, (her şeyden) hakkıyla haberdar olandır.” (Lokmân Suresi, 16. ayet.)

“Yavrum! Namazı dosdoğru kıl. İyiliği emret. Kötülükten alıkoy. Başına gelen musibetlere karşı sabırlı ol. Çünkü bunlar kesin olarak emredilmiş işlerdendir.” (Lokmân Suresi, 17. ayet.)

“Küçümseyerek surat asıp insanlardan yüz çevirme ve yeryüzünde böbürlenerek yürüme! Çünkü Allah hiçbir kibirleneni, övüneni sevmez.” (Lokmân Suresi, 18. ayet.)

“Yürüyüşünde tabî ol, sesini alçalt. Unutma ki, seslerin en çirkinini merkeplerin sesidir.” (Lokmân Suresi, 19. ayet.)

.....

.....

.....

.....

.....

28. Lokman suresi, 14-15. ayet.

29. Müslim, Birr, 10.

3. Ünite

“Yavrucuğum namazını özenle kıl...” (Lokman suresi, 17. ayet.)

“Lokman, “Sevgili oğlum” (dedi), “Yaptığın iş bir hardal tanesi ağırlığında bile olsa, bir kayanın içinde saklansa veya göklerde yahut yerin dibinde bulunsa yine de Allah onu açığa çıkarır. Kuşkusuz Allah her şeyi bütün gizlilikleriyle bilir, O her şeyden haberdardır.”³⁰ diyerek oğluna Allah’ın yapılan her şeyi bildiğini hatırlatmaktadır. Hz. Lokman (a.s.) öğüdünde oğluna açık ya da gizli olarak yaptığı her davranışta Allah’ın (c.c.) her şeyi gördüğünü unutmaması gerektiğine dikkat çekmektedir. Müslümanlar Yüce Allah’ın her şeyi gördüğünü unutmazlar. Daima açık veya gizli olarak iyilik yapmaya özen gösterirler. Bu bilinçle kötülüğün her türüsünden uzak dururlar. Bir diğer ayette ise Hz. Lokman (a.s.) “Yavrucuğum, namazını özenle kıl, iyi olanı emret, kötü olana karşı koy, başına gele-ne sabret. İşte bunlar, kararlılık gerektiren işlerdendir.**”³¹ diyerek oğluna öğüt vermeye devam etmektedir. Bu öğütlerinde oğlundan namazı en güzel şekilde kılmasını, iyiliği yaymak ve kötülüğe engel olmak için elinden geleni yapmasını istemektedir. Bu güzel işleri yaparken karşılaştığı sıkıntılara sabretmesi gerektiğini de oğluna hatırlatmaktadır. Hz. Lokman’ın (a.s.) oğluna verdiği bu öğütler diğer Müslümanlar için de geçerlidir.**

30. Lokman suresi, 16. ayet.

31. Lokman suresi, 17. ayet.

Hiz. Lokman (a.s.) son öğüdünde **“Küçümseyerek insanlardan yüz çevirme ve yeryüzünde böbürlenerek yürüme. Zira Allah, kendini beğenmiş övünüp duran kimseleri asla sevmez. Yürüyüşünde tabî ol, sesini alçalt. Unutma ki, seslerin en çirkini merkeplerin sesidir.”**³² güzel ahlaka ve nezaket kurallarına dikkat çekmektedir. Hiz. Lokman (a.s.), Müslümanların kendini beğenmişlik yaparak başkalarını asla küçük görmemeleri gerektiğini vurgulamakta ve Allah'ın (c.c.) böbürlenen kimseleri sevmediğini haber vermektedir. Müslümanlar insanlara Allah'ın kulları gözüyle bakarlar. Yaratılmışlara yaratandan ötürü sevgi duyar ve değer veririler.

Hiz. Lokman (a.s.) verdiği bu öğütlerle oğluna, ailesine ve içinde yaşadığı topluma faydalı olmaya çalışmıştır. Yüce Allah bu öğütleri Kur'an-ı Kerim'de zikrederek Hiz. Lokman'ı (a.s.) Müslümanlara da örnek olarak göstermiştir.

6. Bir Dua Tanıyorum: Tahiyat Duası ve Anlamı

Tahiyat Duası hakkında neler biliyorsunuz?

Tahiyat selam, ikram, ihsan, hürmet ve ibadet anlamlarına gelir.³³ Tahiyat duası namazlarda oturduğumuz zaman okunan bir duadır. Bu duada Hiz. Peygamber ile Yüce Allah arasındaki konuşma yer alır. Bu konuşmada Yüce Allah Hiz. Muhammed'e (s.a.v.) rahmet, bereket ve esenlik dilemektedir. Bu dua kelime-i şehadet ile son bulur.

Hiz. Peygamber Tahiyat duasını namazlarda okumuş ve okunuşunu Kur'an'dan bir sure öğretir gibi ashabına öğretmiştir.³⁴ Bir hadiste *“Selam (esenlik veren), bizzat Allah'ın (c.c.) kendisidir. Onun için namazda oturduğunuz vakit Tahiyat'ı okuyun. Tahiyat'ın sonundaki ‘Selam bize ve Allah'ın (c.c.) salih kullarına olsun.’ kısmını okuduğunuzda yerde ve gökte bulunan bütün varlıkları selamlamış olursunuz...”*³⁵ buyurmaktadır. Tahiyat duasıyla, Müslümanlar her gün beş vakit namazda selamlaşmanın önemini hatırlamaktadır. Müslümanlar namazlarında tahiyat duasını okuyarak Allah'ı (c.c.), O'nun salih kullarını ve bütün varlıkları selamlamış olurlar.

32. Lokman suresi, 18-19. ayet.

33. bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 434.

34. bk. Buhârî, İsti'zân, 28.

35. Ahmed b. Hanbel, I, 411.

TAHİYYAT DUASI

التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ ❀ السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ
وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ ❀ السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ
❀ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ❀ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ

Okunuşu

Ettahiyâtü lillâhi vessalavâtü ve't-tayyibât.

Esselâmü aleyke eyyühennebiyyü ve rahmetullâhi ve berekâtuh.

Esselâmu aleynâ ve alâ ibâdillâhi's-sâlihîn.

Eşhedü en lâ ilâhe illallâh ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve resûlüh.

Anlamı

Selam, rahmet ve bütün güzellikler, iyilikler Allah içindir.

Ey Peygamber! Allah'ın rahmeti, bereketi ve selamı senin üzerine olsun.

Selam, bize ve Allah'ın iyi kullarının üzerine olsun.

Tanıklık ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur. Yine tanıklık ederim ki Muhammed onun kulu ve elçisidir.

YAZALIM

Tahiyat duasının anlamını okuyup dikkatinizi çeken bölümleri yazınız.

.....

.....

.....

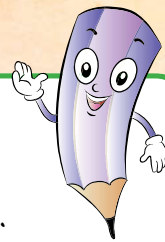
.....

.....

.....

.....

.....

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplayınız.

1. Üç nezaket kuralını ve bunların nerelerde uygulandıklarını yazınız.

.....
.....
.....

2. Selamlaşma adabını bir örnekle açıklayınız.

.....
.....
.....

3. Konuşma adabına uygun davranan biri nelere dikkat etmelidir? Açıklayınız.

.....
.....
.....

4. Hz. Lokman (a.s.) öğütlerinde nelerden bahsetmektedir? Yazınız.

.....
.....
.....

B. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. Aşağıdakilerden hangisi bir nezaket kuralı değildir?

- A) Yapılan bir iyiliğe teşekkür etmek
- B) Misafire karşı güler yüzlü davranmak
- C) Kalabalık içinde gizlice konuşmak
- D) Hasta ziyaretini kısa tutmak

3. Ünite

2. I- Küçük olanın büyük olana selam vermesi
II- Bisiklet üzerinde gidenin yürüyene selam vermesi
III- Sayı bakımından çok olan topluluğun az olana selam vermesi

Yukarıdaki ifadelerden hangileri selamlaşma adabına uygundur?

- A) I-II   B) I-III   C) II-III   D) I-II-III

3. Hz. Âişe (r.a.) şöyle demiştir: "Hz. Peygamber'in herhangi bir konuyu anlatırken (tane tane konuşması sebebiyle) sözcüklerini saymak isteyen kimse sayabilirdi." (Buhârî, Menâkıb, 23.)

Hz. Aişe (r.a.) verdiği bu bilgede neyi vurgulamaktadır?

- A) Hz. Muhammed (s.a.v.) güvenilirildi.
B) Hz. Muhammed (s.a.v.) açık ve net konuşurdu.
C) Hz. Muhammed (s.a.v.) merhametliydi.
D) Hz. Muhammed (s.a.v.) insanlara değer verirdi.

4. Aşağıdakilerden hangisi sofrada uygun değildir?

- A) Yemeğe besmele çekerek başlamak
B) Yemeği ölçülü yemek
C) Yemekten önce elleri yıkamak
D) Gösterişli sofralar hazırlamak

5. I- Hz. Muhammed'e (s.a.v.) esenlik dilemek
II- Kelime-i Şehadet
III- Hz. İbrahim'e (a.s.) esenlik dilemek

Yukarıda verilen bilgilerden hangileri Tahiyat Duasında yer almaktadır?

- A) I-II   B) II-III   C) I-III   D) I-II-III

ADAP VE NEZAKET

C. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri verilen kelimelerden uygun olanlarla doldurunuz.

(şirk koşmak, Tahiyat Duası, sofrada adabı, besmeleyle, selamlaşmaya, adap kuralları)

1. İnsan ilişkilerini düzenleyen, kolaylaştıran yazılı olmayan toplumsal kurallara .....denir.
2. Hem dinî hem de insani bir görev olarak .....özen göstermeliyiz.
3. Hz. Muhammed de (s.a.v.) yemeğe .....başlanmasını Müslümanlara tavsiye etmiştir.
4. ....Allah'tan (c.c.) başka ilahlar olduğuna inanmaktır.
5. ....her gün beş vakit namazda Müslümanlara selamlaşmanın önemini hatırlatmaktadır.

D. Aşağıdaki cümleler doğruysa başına (D), yanlışsa (Y) yazınız.

1. ( ) Nezaket kurallarına uyan kişiler çevresindekilere karşı daha saygılı ve anlayışlı olur.
2. ( ) Selamlaşmak insanlar arasındaki sevgi ve muhabbeti azaltır.
3. ( ) Kırıcı ve incitici sözlerden kaçınmak konuşma adabının gereklerindedir.
4. ( ) Yemek yerken konuşmamak gerekir.
5. ( ) Tahiyat Duası namazlarda otururken okunan bir duadır.

